

5 Ekim 2015

Türkiye Hapishaneler Enformasyon Ağı

Yabancı Mahpuslar Konulu Toplantı

Yer: Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği / Hapishane Çalışmaları Kütüphanesi

Katılımcılar

1. Arın Gül Yeniaras - Avukat
2. Ayla Kadiroğlu –İstanbul Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der)
3. Ayşegül Algan - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
4. Berivan Korkut - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
5. Derya Altınok Villemin – İstanbul Kültür Üniversitesi (Cehamer)
6. Dilşah Saylan- Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM)
7. Durmuş Tezcan – TBB İnsan Hakları Merkezi
8. Duygu Koçoğlu - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
9. Eva Tanz - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
10. Ezgi Duman - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
11. Ezgi Şeref – Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)
12. Gizem Külekçioğlu – İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi
13. Hilal Başak Demirbaş – Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
14. İdil Aydınöğlu - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
15. Kamile Yılmaz Arısoy
16. Mustafa Eren - Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
17. Neşe Tükenmez Yoldaş – Kadınlara Hukuki Destek Merkezi (KAHDEM)
18. Selin Sıvış – Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MiReKoç)
19. Ümit Efe – Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TIHV)
20. Yasemen Öztürkcan –İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi
21. Yasemin Zeytinoğlu – Helsinki Yurttaşlar Derneği (HYD) / Sosyal Hukuk
22. Zeynep S. Çukadar – Sosyal Hizmet Uzmanı, Metris Ceza İnfaz Kurumu

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bilgiye Erişim

Hapishanelerin STÖ'lere ve araştırmacılara kapalı oluşu bu alanda bilgi üretmeyi kısıtlamakta, bilgi edinme yöntemleri çoğunlukla bilgi edinme başvuruları ve soru önermeleri yoluyla olmaktadır. Kısa bir süre önce dernek olarak yaptığımız bilgi edinme başvurusunda yabancı mahpusların güncel durumları sorulmuş (uyrukları, cinsiyet ve cinsel yönelimleri, kadın, erkek, çocuk ve anne yanında kalan çocuk dağılımı gibi), başvurumuz "özel bir çalışma, araştırma ve inceleme gerektirdiğinden" reddedilmiştir. En temel bilgilere dahi ulaşamıyor oluşumuz bu alanda çalışma yapmayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle bu ağır katılımcılarıyla birlikte yapacağımız başvurular bilgiye erişimimizi kuvvetlendirecektir.

Dil Engeli / Avukatlara Erişim

Yabancı mahpuslar adalete erişim konusunda dil engeli nedeniyle sorunlar yaşamakta, baroların atadığı dil bilmeyen avukatlar savunmalarını yapmakta ve bu yargı sürecinde olumsuzluklara, mağduriyetlere yol açmaktadır.

- İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi'nden katılan Yasemen Öztürkcan Baro'nun bu konuda yaptığı çalışmalardan bahsetmiştir. Öztürkcan'ın aktarımlarına göre; Baro, elektronik posta aracılığıyla dil bilen avukatların başvuru yapmasını istemiş, bu kapsamda Adli Yardım Hizmeti çerçevesinde 70 avukata 2 eğitim verilmiş fakat bu eğitimi de dil bilmeyen avukatların aldığı görülmüştür. Öztürkcan, şu an yabancılar, sığınmacılar ve mültecilere gidecek avukat dil bilmiyorsa Birleşmiş Milletler tercüman sağlamakta olduğunu, bu da sağlanamazsa İnsan Hakları Merkezi'nden yabancı dil bilen avukatların (4-5 kişi) desteğe gittiğini de eklemiştir. İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi dil problemine sistematik ve kurumsal bir çözüm bulmak için işbirliğine hazır.
- Atölyenin konuşmacılarından Avukat Arın Gül Yeniaras, sadece yabancı uyruklu mahpusların değil, Türkiye topraklarında yabancılaştırılmış, ötekileştirmeye maruz kalmış etnik azınlıkların da mağduriyetler yaşadığını belirtmiş ve yapılacaklar düşünülürken onların da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Örneğin onlar için de tercümanların bulundurulması gerekmektedir.

- Ortaklaştırılabilecek, en çok kullanılan dil olarak İngilizce düşünülürse bu dil özelinde hukuki bilgilerin sunulması ve bu süreç içerisinde konsoloslukların duruma müdahil olması sağlanabilir. Dil bilmemek kişinin hüküm giymesini kolaylaştırmakta bu nedenle hükmedilmenin alternatifleri tartışılmalıdır. İleriye dönük çalışmalarda diğer diller özelinde de çalışmalar yapılmalıdır.
- Toplantının katılımcılarından Durmuş Tezcan, tutuklanma aşamasında olan kişinin konsolosluğu ile özel nedenlerden ötürü iletişime geçmek istemeyebileceğini çünkü bunun kendisi için ek mağduriyetlere yol açabileceğini ifade etmiştir. Bu nedenle ancak mahpus talep ederse konsolosluğa bilgi verilmesi kabul edilebilir bir uygulamadır. Konsolosluklarla iletişime geçilmeden önce mahpustan izin alınmasına dair yasal düzenleme gözden geçirilmeli, bu konuda bir düzenleme yoksa bu bir talep haline getirilmelidir.
- Avukatlar ve sivil toplum örgütleri kurulacak olan ağ içerisinde ortaklaşa çalışarak, mahpuslara hukuki bilgilendirme programları hazırlayabilir ve ortaklaşılacak dilde nerelere, nasıl başvurularda bulunabilecekleri, nasıl dilekçe yazabilecekleri konusunda temel bilgilerin yer aldığı bir rehber hazırlayabilir.
- Bakanlık ve STK işbirliği içinde, yabancı mahpuslara yönelik, adalet sistemi ve ceza infaz kurumunun nasıl işlediğine dair yabancı dillerde broşürler hazırlanabilir.
- Geniş ölçekte mevcut yasal ve uluslararası Türkiye'nin imzacı olduğu kurallar uygulanmalıdır. Uygulanmadığı durumlar için başvurular, açıklamalar kurulacak olan ağ içinde yapılmalıdır.

Sağlığa ve Psikoloğa Erişim

Yabancı uyruklu mahpuslar sağlığa erişimde dil bilmeyen personeller sebebiyle birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu durum hastalıkların teşhis ve tedavisinde gecikmelere neden olmakta ve psikolojik destek almalarını da engellemektedir.

Avukat Arin Gül Yeniaras'ın aktarımlarına göre Türkiye HIV pozitif mahpuslara daha az acı veren ilaçları ihraç etmeyi tercih etmemekte ve aynı dozda daha sık kullanılan ve daha fazla acı veren ilaçların kullanılmasına izin vermektedir.

- Yabancı mahpuslarla görüşecek psikologların dil bilmesi veya yanlarında profesyonel tercüman bulundurulması gerekmektedir.

- Atölyenin katılımcılarından sosyal çalışmacı Zeynep Çukadar, travma yaşayan yabancı kadın mahpuslarla travmalar konusunda eğitilmiş psikologlar profesyonel tercüman eşliğinde görüşmeler yapılması gerektiğini belirtmiştir.
- Tercümanlık faaliyeti için hapisaneler bazı durumlarda dil bilen mahpus ve/veya infaz koruma memurlarından yardım almaktadır. Bu uygulama hasta doktor ilişkileri ve hasta mahremiyeti açısından sakıncalıdır. Bu nedenle doktorun dil bilmesi veya profesyonel tercüme hizmeti alınması gerekmektedir.

Telefon Hakkı

Yabancı mahpuslar ziyaret ve telefon hakkı konusunda Türkiyeli mahpuslarla aynı haklara sahipler.¹ Düz mantıkla “eşitlik” olarak görülen bu durum, yabancı mahpuslar söz konusu olduğunda adaletsizliklere yol açmaktadır. Ziyaret için var olan bu “eşitlik” telefon görüşmeleri için de geçerlidir. Mahpus, görüşme sıklıkla gelemeyen yakınına telefonla aramak istediğinde aramayı sağlayacak telefon kartını kantinden satın olmak zorundadır. Yurt içi ve yurt dışı telefon görüşmelerinin arasında oluşan ücret farklarını da göz önünde bulundurmak gerekir.

- Yabancı mahpus yakınlarının ziyaretlerini kısıtlayan ve maddi olarak zorlayan bu uygulamalar için onarıcı düzenlemeler yapılabilir.
- Mahpuslar, yakınlarını kart ücreti ödemeden ödemeli olarak aramayı istemekte fakat hapisanelerde bulunan ankesörlü telefonlardan kartla arama dışında arama yapabilmek mümkün olmadığından ödemeli arama yapılamamaktadır. Türk Telekom’dan ankesörlü telefonun kartsız çalışmayacağı, kartla arama yapıldığıdaysa ödemeli arama olamayacağı bilgisini edindik. Durumla ilgili bilgi edinme başvurusu yaparak ödemeli arama için nasıl bir yöntem izlenebileceği tartışılmalı, mahpusların mağduriyetleri giderilmelidir.
- İtalya’nın Padova Hapishanesi’nde yakını görüşme gelemeyen mahpuslar aileleriyle Skype görüşmesi yapabilmektedir. Bunun için, ziyaret kabinlerine benzer odalar hazırlanmıştır. Aynı uygulama Türkiye için de önerilmelidir. Atölyenin katılımcılarından Durmuş Tezcan, Skype görüşmesi gündeme geldiğinde mahpusların mahkemelere götürülmeden ifadelerinin alınmasını

¹ Detaylı bilgi için: <http://www.cezaevindestk.org/duyuru-105-ozel- ihtiyaclari- olan- mahpuslar- projesi- sonuc- raporu- kasim- 2013> ve <https://ozelihtiyacimahpuslar.files.wordpress.com/2015/07/c3b6zel- ihtiyac3a7larc4b1- olan- mahpuslar- raporu-2014-15.pdf> Erişim Tarihi 06.10.2015

mümkün kılacak sistemin kurulduğunu ifade etti. SEGBİS adını taşıyan bu sistem, mahpusu mahkemeye çıkarmadan, avukatıyla dahi yüz yüze getirmeden, hapisanedeki bir odadan kamera karşısında duruşmaya dahil ettiği için eleştirilere yol açmaktadır.

Eğitim

- Siyahi mahpusların mutfakta çalıştırılmaması veya HIV Pozitif olan yabancı mahpusa yönelik ayrımcı yaklaşımları göz önünde bulundurduğumuzda yabancı mahpusla iletişime geçecek infaz koruma memurları, psikososyal servis ve diğer çalışanların da insan hakları perspektifli bir eğitimden geçirilmesi önem kazanmaktadır.
- Hapishane personeli bir yana, Türkiyeli mahpuslardan yabancı mahpuslara yönelik ayrımcı tutum ve davranışlar dikkate alınırsa, belirli konularda (örneğin HIV pozitif) mahpuslara yönelik de bilgilendirici ve ayrımcılığı ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmalar düzenlenebilir.
- Hapishanelerin atölyelerinde gerçekleştirilen çalışmalar büyük oranda meslek edindirmeden uzak olduğu için, mahpusların ülkelerine döndüklerinde hapishanede öğrendiği iş faaliyetlerini devam ettirebilecekleri ve hayatlarını idame ettirebilecekleri çalışmalar düzenlenebilir.

Anneleriyle Birlikte Kalan Çocuklar

Anneleriyle birlikte kalan çocuklar hapishane ortamından olumsuz etkilenmekte psiko-motor gelişimleri yavaşlamaktadır. Ek besine ihtiyacı olan çocuklar yetişkinlerle aynı koşullarda beslenmektedir. Yetişkinlerle birlikte kalan çocuklar cezalar, suçlar, argo ve küfür konuşmalar sebebiyle olumsuz etkilenmektedir. Çocuklar sınırlı sayıda oyuncakla oynabildiği gibi yararlanabileceği kitaplar da çoğunlukla Türkçe olmaktadır. Hapishanelerde çocuklar için olan kitaplar az sayıda, yıpranmış ve yetersizdir.

- Bir kampanya organize edilerek yabancı uyruklu çocuklara kitap gönderilebilir. Bu konuda UNICEF ya da başka kurumlarla ile iletişime geçilebilir. Hapishanelerin de bu konuda çalışmalar yapması teşvik edilerek çalışma alanlarında yer alması sağlanmalıdır.
- Adalet Bakanlığı, mahpusların çocuklarının hapishane dışındaki kreşlere gönderilmesini amaçlayan projeler başlatmış ancak bu projeler istenilen sonucu

verememiştir. Çocukların, dış dünyaya adapte olabilmesi açısından hapisane dışında kreşlere gitmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle bu konuda var olan uygulamalar öğrenilip gerekli öneriler hazırlanabilir ve bakanlığa iletilebilir.

Nakil

Cezalarının kalan sürelerini ailelerin yanında, ülkelerinde geçirmek isteyen mahpusların sevklerinde bir dizi problemle karşılaşmaktadır. Mahpus sevk ücretini ödese dahi nakil süresinin 1-3 yıl arasında sürdüğü bilinmektedir. Bu bürokratik engellerin aşılması için yapısal değişiklikler talep edilmelidir.

Medya

- Devlet yetkilileri ve medya tarafından hem yabancı uyruklulara hem de ötekileştirilen etnik azınlıklara sistematik olarak uygulanan şiddetin ve ayrımcı dilin yerini birleştirici bir dile dönüşmesi gerekmektedir. Bu nedenle hazırlanacak olan raporlarda bu konuya da vurgu yapılmalıdır.

Sonuç

Bu toplantı, CİSST'ın yürütmekte olduğu *Türkiye Hapishaneler Enformasyon Ağı* projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. CİSST, bu toplantıyı yabancı mahpusların durumlarını gündeme getirmek, sorunlarını anlaşılır kılmak ve çözüm önerileri oluşturmak için düzenlemiştir. Bu toplantı, CİSST tarafından bu amaçlara ulaşabilmek için bir "Yabancı Mahpuslar Ağı" kurabilmenin adımı olarak görülmektedir.

Toplantının ardından toplantıya katılacakların dahil olacağı bir mail grubu kurulacaktır. Başlangıçta sadece toplantının katılımcılarından oluşacak olan mail grubu, öneriler ve katılmayı talep eden diğer kurum ve kuruluşların katılımıyla genişlemeye açık olacaktır.

Mail grubunun amaçları

- Yabancılar, sığınmacılar ve mülteciler alanında çalışan STÖ'lerin yabancıların hapishanelerdeki özel durumları ve ihtiyaçları konusunda bilgilendirilmesi
- Mahpusların durumları hakkında tekil olarak sahip olduğumuz bilgilerin paylaşılması
- İnsan hakkı ihlalleri durumunda çeşitli kurumlara başvuru yapmak, basın duyuruları düzenlemek
- Konu ile ilgili oluşabilecek yeni bir gündemde hızlıca haberleşip dayanışma yolları aramak